

Josef Jelínek, rozený Kýr, pocházel po otci z rodu Kýrů a po matce z rodu Kubíků. Narodil se 3. prosince 1919 ve Strážnici jako nejmladší dítě Martina a Apolonie Kýrových. Josefovi rodiče žili v domku v romské kolonii ve Strážnici, u Skalické brány. Domek pro svou rodinu postavil z nepálených cihel otec Martin Kýr, a protože byl kovář, přistavěl k domku také kovářskou dílnu. Kovářství Kýrových nacházelo odbyt u místních sedláků i v železářském obchodě.

Původně výnosné řemeslo ještě ve dvacátých letech zajišťovalo rodině slušné živobytí, takže nejmladšímu synovi bylo umožněno studovat i tři třídy měšťanské školy. Podle svých vzpomínek chodil do školy Josef rád, byl zvědavý, a i díky svým učitelům se alespoň částečně dozvěděl o mimoevropském původu Romů. Mezi spolužáky si získával respekt nejen svými vědomostmi, ale i svou zálibou ve sportu, zejména ve fotbale.

Rodinnému řemeslu se později mladý Josef začal učit od svého otce a mezi lety 1933 a 1942 byl otcovou pravou rukou. I když na odbyt kovárny začaly doléhat místní důsledky světové hospodářské krize, Josefovou podnikavostí vznikla stabilní dlouhodobá spolupráce s dolem Tomáš v Ratiškovcích, pro které dodávali tzv. kramle a kolejnicové hřebíky ještě v prvních letech druhé světové války. V té době chtěl Josef se svou snoubenkou Albínou založit rodinu.

V noci 15. března 1943 došlo ve Strážnici k hromadnému zatýkání Romů. Podle prováděcího nařízení, jímž protektorátní kriminální policie realizovala nařízení H. Himmlera (ze 16. 12. 1942), byli zatýkáni všichni Romové a romští míšenci. Na všechny zadržené byla okamžitě uvalena preventivní vazba a ihned poté byli na strážnickém nádraží naloženi do připravených vlakových transportů směřujících (přes shromaždiště v Olomouci) do koncentračního tábora Osvětim.

Ještě v průběhu transportu se Josef setkal s některými členy své rodiny – svými staršími bratry a sestrami a jejich rodinami, po příjezdu do Osvětimi se také naposledy viděl se svými rodiči. Jako vězeň číslo Z4356 byl v březnu 1944 transportován do koncentračního tábora Buchenwald, resp. Dora. V dubnu 1945 byl dále transportován do koncentračního tábora Ravensbrück. Při pochodu smrti z tohoto tábora se mu podařilo uprchnout a po několika dnech skrývání se spolu s několika dalšími uprchlými vězni setkal s postupující Rudou armádou.

Návrat do Strážnice znamenal pro Josefa Kýra složité období – na jednu stranu se šťastně shledal se svou snoubenkou, zároveň se musel vyrovnat se ztrátou rodného domu (včetně dílny), který obec v mezichase nechala zbořit. Nejtěžší bylo postupné zjišťování, že ani rodiče, ani dvě ze tří sester a ani oba bratři s rodinami se již nikdy nevrátí – všichni zahynuli v koncentračních táborech.

Josef Kýr v této době došel na základě své zkušenosti s rasovým vyhlazením své rodiny a svých blízkých k přesvědčení, že je pro něj a jeho manželku a děti nebezpečné ponechat si původní romské příjmení, a v roce 1948 požádal o změnu příjmení na Jelínek. Ze stejného důvodu se také obrátil na Krajský národní výbor Gottwaldov (dnešní Zlín) s oficiální žádostí o vyjmutí z evidence „cikánů“. Manželé Jelínkovi se s dětmi později ze Strážnice přestěhovali do Hodonína.

Josef Jelínek se po návratu do Strážnice živil jako pokrývač, později se jeho kovozapracující dovednosti uplatnily při stavbě nemocnice v Hodoníně, kde pak byl zaměstnán v národním podniku Pozemní stavby Gottwaldov. Angažoval se společensky jako člen KSČ také na Městském národním výboru Hodonín. Významná je činnost pro Svaz Cikánů-Romů v Brně (1969 – 1973), kde se stal předsedou Komise bývalých vězňů koncentračních táborů – tato Komise usilovala o rehabilitace obětí rasové perzekuce

Romů za druhé světové války.

Josef Jelínek (1919 – 1994) je autorem dvou rukopisných textů, které zaznamenávají tragický osud nejen jeho rodiny, ale i dalších Romů z Moravy. Starším ze dvou je dvacet stran rozsáhlý vzpomínkový text, který v roce 1980 zaslal do Soutěže Svazu protifašistických bojovníků a který věnoval památce svého otce.